

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА»
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ЮРИДИЧНИЙ ІНСТИТУТ**

**КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОХОРОНИ ДОВКІЛЛЯ ТА
ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ**

ПРОГРАМА

навчальної дисципліни вільного вибору студента

підготовки студентів освітнього ступеня магістр

Спеціальність 081 Право

04 Спеціалізація: Екологічне та природоресурсне право

Розроблено та внесено: Державний вищий навчальний заклад «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

Розробники програми: Вівчаренко Олег Антонович – професор кафедри трудового, екологічного та аграрного права, доктор юридичних наук; Данилюк Леся Романівна – асистент кафедри трудового, екологічного та аграрного права, кандидат юридичних наук

Обговорено та рекомендовано до видання вченою радою Навчально-наукового Юридичного інституту ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» «23» травня 2017 р., протокол № 7

ВСТУП

Конституцією України визначено, що земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони є об'єктами права власності Українського народу. Від імені Українського народу права власника здійснюють органи державної влади та органи місцевого самоврядування в межах, визначених Конституцією. Кожний громадянин має право користуватися природними об'єктами права власності народу відповідно до закону.

Земля є основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави. Право власності на землю гарантується. Це право набувається і реалізується громадянами, юридичними особами та державою виключно відповідно до закону.

Забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи – катастрофи планетарного масштабу, збереження генофонду Українського народу є обов'язком держави.

Тобто, в окремих статтях Основного Закону держави визначається конституційно-правовий режим землі, її надр, атмосферного повітря, водних ресурсів, рослинного та тваринного світу, природно-заповідного фонду та інших природних ресурсів у межах території України, а також природних ресурсів її континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони, закріплюється соціальна функція власності щодо їх використання на юридичному титулі права власності, встановлюються гарантії захисту державою усіх суб'єктів права власності і господарської діяльності, які є рівними перед законом.

Крім цього, Конституція України не лише юридично об'єктивує природне право на природні ресурси в юридичне право власності на них Українського народу, а й зобов'язує державу охороняти землю та інші природні ресурси як національне багатство.

Програма вивчення навчальної дисципліни «Конституційно-правові засади охорони довкілля та використання природних ресурсів» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістрів за спеціальністю 081 Право.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є конституційні норми, які регулюють відносини у сфері охорони довкілля та використання природних ресурсів.

Міждисциплінарні зв'язки: для успішного вивчення даної навчальної дисципліни студентам необхідні знання з курсів загальної теорії права, екологічного, конституційного, земельного, адміністративного, міжнародного, та інших галузей права.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових

модулів:

1. Змістовий модуль 1. Загальна частина.
2. Змістовий модуль 2. Особлива частина.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Конституційно-правові засади охорони довкілля та використання природних ресурсів» є: акцентувати увагу студентів на важливості конституційно-правового інституту охорони довкілля та використання природних ресурсів; продемонструвати та довести їм зростаючу роль конституційних норм при регулюванні відносин у сфері охорони довкілля та використання природних ресурсів; представити їм конституційні норми, які регулюють відповідні відносини; ознайомити їх з найбільш проблемними теоретичними та практичними питаннями, що виникають в процесі реалізації відповідних конституційних норм; показати значення вказаних норм та їх цінність для громадян і держави на шляху її стабільного економічного та екологічного розвитку.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Конституційно-правові засади охорони довкілля та використання природних ресурсів» є: сприяти глибокому засвоєнню студентами конституційних норм, які регулюють відносини у сфері охорони довкілля та використання природних ресурсів; розвинути у них навички працювати з відповідними нормами; навчити їх вмінню застосовувати здобуті теоретичні положення в практичній діяльності.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати:

- конституційно-правові засади охорони довкілля та забезпечення екологічної безпеки;
- конституційно-правові засади використання природних ресурсів;
- конституційно-правові засади власності на природні ресурси;
- конституційні екологічні права та обов'язки громадян;
- повноваження Верховної Ради України у сфері охорони довкілля та використання природних ресурсів;
- повноваження Кабінету Міністрів України у сфері охорони довкілля та використання природних ресурсів;
- повноваження Президента України у сфері охорони довкілля та використання природних ресурсів;
- повноваження органів АРК та місцевого самоврядування у сфері охорони довкілля та використання природних ресурсів;
- конституційно-правові засади охорони довкілля та використання природних ресурсів у деяких країнах ЄС.

вміти:

- орієнтуватися у системі конституційних норм, які регулюють відносини у сфері охорони довкілля та використання природних ресурсів;

- правильно тлумачити і застосовувати відповідні конституційні норми;
- ефективно використовувати відповідні норми у змодельованих ситуаціях;
- аналізувати підходи до конституційного регулювання відносини у сфері охорони довкілля та використання природних ресурсів;
- узагальнювати законодавчі акти та вивчений матеріал;
- досліджувати міжнародну та вітчизняну конституційну практику охорони довкілля та використання природних ресурсів.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин/3 кредити ЄКТС.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Загальна частина.

Тема 1. Конституційно-правові засади охорони довкілля та забезпечення екологічної безпеки

Конституційні засади охорони довкілля. Практичний аспект дотримання конституційних засад охорони довкілля. Забезпечення конституційного права людини і громадянина на безпечне довкілля. Юридичні критерії безпеки навколишнього природного середовища. Конституційні засади екологічного інформаційного забезпечення. Конституційні засади формування та збереження національної екомережі. Конституційно-правові засади формування поняття «екологічної держави» в Україні. Забезпечення сталого розвитку як конституційний обов'язок держави. Пріоритети екологічної політики України в умовах збройного конфлікту: проблеми законодавчого закріплення.

Тема 2. Конституційно-правові засади використання природних ресурсів

Правові аспекти використання навколишнього природного середовища. Актуальні проблеми здійснення конституційного права на загальне природокористування. Особливості права загального природокористування та його правові гарантії. Законодавчі проблеми забезпечення права загального природокористування. Гарантії реалізації права загального землекористування громадян. Правове регулювання загального використання лісових ресурсів в Україні. Правові аспекти визначення права загального користування надрами. Підстави та порядок припинення, зупинення і зміни права природокористування за законодавством України.

Тема 3. Конституційно-правові засади власності на природні ресурси

Загальна характеристика стану національного законодавства щодо права власності Українського народу. Проблемні питання реалізації права власності Українського народу на природні ресурси. Проблеми правового регулювання захисту права власності Українського народу. Особливості здійснення правової охорони права власності Українського народу на землю. Матеріальне і процесуальне значення норм Конституції України в судовому захисті права власності Українського народу. Розвиток сучасної правничої думки про право

власності на природні ресурси та комплекси в Україні.

Змістовий модуль 2. Особлива частина.

Тема 4. Конституційні екологічні права та обов'язки громадян

Екологічні права людини в національній і міжнародній правовій доктрині. Основні засади класифікації екологічних прав та обов'язків людини і громадянина. Класифікація екологічних прав і обов'язків громадян України. Теоретико-концептуальні проблеми екологічних прав громадян в Україні та країнах-членах ЄС. Деякі особливості кореляції екологічних природних прав та обов'язків. Правова природа конституційних екологічних прав. Загальні засади припинення прав громадян щодо природних об'єктів. Конституційні засади припинення прав громадян щодо природних об'єктів. Перспективи розвитку законодавства, що регулює припинення прав громадян щодо природних об'єктів. Реалізація деяких конституційних положень у сфері забезпечення екологічних прав громадян.

Тема 5. Повноваження Верховної Ради України у сфері охорони довкілля та використання природних ресурсів

Конституційні та інші повноваження ВРУ у сфері охорони довкілля і використання природних ресурсів. Загальні умови і порядок введення та припинення дії надзвичайного стану. Порядок розгляду ВРУ питань про затвердження указів Президента України про введення надзвичайного стану. Порядок затвердження, відхилення ВРУ указів Президента України про введення надзвичайного стану. Підстави та порядок оголошення окремої місцевості зоною надзвичайної екологічної ситуації, зміна меж території зазначеної зони. Комітет Верховної Ради України з питань екологічної політики, природокористування та ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи: правова основа роботи, предмет відання, склад, напрями діяльності.

Тема 6. Повноваження Кабінету Міністрів України у сфері охорони довкілля та використання природних ресурсів

Конституційні та інші повноваження КМУ у сфері охорони довкілля і використання природних ресурсів. Компетенція КМУ у сфері охорони навколишнього природного середовища та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій відповідно до Закону України «Про Кабінет Міністрів України». Компетенція інших центральних органів виконавчої влади в галузі охорони навколишнього природного середовища та використання природних ресурсів: Міністерства екології та природних ресурсів України; Міністерства аграрної політики та продовольства України; Державної екологічної інспекції.

Тема 7. Повноваження Президента України у сфері охорони довкілля та використання природних ресурсів

Конституційні повноваження Президента України у сфері охорони довкілля і використання природних ресурсів. Президент України як суб'єкт державної екологічної політики. Аналіз указів та розпоряджень Президента

України у сфері охорони довкілля і використання природних ресурсів (кожен студент аналізує інший указ та розпорядження).

Тема 8. Повноваження органів АРК та місцевого самоврядування у сфері охорони довкілля та використання природних ресурсів

Конституційні та інші повноваження органів АРК у сфері охорони довкілля та використання природних ресурсів. Місцеве самоврядування і охорона навколишнього природного середовища. Повноваження органів місцевого самоврядування у сфері охорони навколишнього природного середовища. Роль місцевого самоврядування в створенні ефективних механізмів реалізації конституційного права людини і громадянина на безпечне для життя і здоров'я довкілля. Вплив органів місцевого самоврядування на покращення екологічної ситуації в регіоні. Напрями правого регулювання екологічних відносин в контексті політики децентралізації влади. Аналіз Програми охорони навколишнього природного середовища міста Івано-Франківська на 2016-2020 роки.

Тема 9. Конституційно-правові засади охорони довкілля та використання природних ресурсів у деяких країнах ЄС

Правові основи природокористування та охорони навколишнього природного середовища у деяких країнах Європи: захист державою екологічних прав; право власності на природні ресурси. Управління природокористуванням і охороною навколишнього середовища в: Німеччині; Франції; Швейцарії. Державно-правовий механізм охорони навколишнього природного середовища в Україні і Польщі: порівняльний аналіз.

3. Рекомендована література

Базова

1. Екологічне право України : [підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл.] / за ред. А. П. Гетьмана та М. В. Шульги. – Х. : Право, 2009. – 328 с.
2. Екологічне право України : навч. посіб. / Н.Р.Кобецька. – 2-ге вид., перероб. і допов. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 352 с.
3. Комарницький В. М., Шевченко В. І., Єлькін С. В. Екологічне право: Навчальний посібник. – 3-є вид. Центр навчальної літератури, К.: 2006. – 224 с.
4. Екологічне право України. Академічний курс: Підручник / За заг. ред. Ю. С. Шемшученка. – К.: ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2005. – 848 с.

Допоміжна

1. Конституція України.
1. Кодекс України про надра від 27.07.1994.
2. Водний Кодекс України від 06.06.1995.
3. Земельний Кодекс України від 25.10.2001.
4. Лісовий Кодекс України в редакції від 08.02.2006.
5. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991.
6. Про природно-заповідний фонд України: Закон України від

10.06.1992.

7. Про Автономну Республіку Крим: Закон України від 17.03.1995.
8. Про комітети Верховної Ради України: Закон України від 04.04.1995.
9. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997.
10. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 09.04.1999.
11. Про рослинний світ: Закон України від 09.04.1999
12. Про охорону атмосферного повітря: Закон України від 21.06.2001.
13. Про тваринний світ: Закон України від 13.12.2001.
14. Про Регламент Верховної Ради України: Закон України від 10.02.2010.
15. Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 27.02.2014.
16. Вівчаренко О. А. Конституційно-правові засади охорони довкілля та використання природних ресурсів: хрестоматія до дисципліни. Івано-Франківськ: НБ ПНУ, 2017. 10 с. Режим доступу: <http://lib.pu.if.ua/elibrary-res.php?a=%D1%85%D1%80%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D1%82%D1%96%D1%8F&nom=2>

Підручники, додаткова література

1. Бредіхіна В. Л. Конституційні засади права громадян на безпечне навколишнє природне середовище : монографія / В. Л. Бредіхіна. – Х.: Вид. СПД ФО Вапнярчук Н. М ., 2008. – 168 с.
2. Дотримання екологічних прав в Україні – 2006. – Х.: Права людини, 2007. – 212 с.
3. Кирєєва І. В. Припинення прав громадян України щодо використання природних об'єктів: підстави та порядок : монографія / І. В. Кирєєва; Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. – Х.: ФІНН, 2009. – 160 с.
4. Барбашова Н. В. Проблеми деволуції в екологічному праві України : монографія / Н. В. Барбашова. – Донецьк: Апекс, 2007. – 268 с.
5. Зеркалов Д. В. Екологічна безпека: управління, моніторинг, контроль / Д. В. Зеркалов. – К.: КНТ, 2007. – 412 с.
6. Краснова Ю. А. Правове регулювання забезпечення екологічної безпеки в галузі цивільної авіації України : монографія / Ю. А. Краснова. – К.: Київ. ун-т, 2011. – 188 с .
7. Правове регулювання екологічної безпеки в Україні: навч. посіб. / А. П. Гетьман [та ін.]; Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого». – Х.: Право, 2012. – 296 с.
8. Гавриш Н. С. Правова охорона ґрунтів в Україні / Н. С. Гавриш; Одес. нац. юрид. акад. – О., 2008. – 228 с.
9. Матвійчук В. К. Забруднення, засмічення та виснаження водних об'єктів: відповідальність, досудове і судове слідство та запобігання : монографія / В. К. Матвійчук, В. М. Присяжний. – К.: КНТ, 2007. – 272 с.
10. Шеховцов В. В. Правове регулювання права приватної власності на об'єкти тваринного світу в Україні : монографія / В. В. Шеховцов; Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. – Х.: ФІНН, 2010. – 200 с.
11. Кірін Р. С. Право видобування корисних копалин : монографія / Р. С. Кірін; Нац. гірн. ун-т, Юрид. ф-т. – Д.: НГУ, 2011. – 220 с.
12. Кірін Р. С. Право геологічного вивчення надр: загальні положення / Р. С. Кірін; Нац. гірн. ун-т, Юрид. ф-т. – Д.: НГУ, 2011. – 216 с.

13. Комарницький В. М. Право спеціального природокористування: монографія / В. М. Комарницький; МВС України, Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е. О. Дідоренка. – Луганськ: РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2011. – 424 с.

14. Філатова В. К. Правові засади геологічного вивчення надр в Україні : монографія / В. К. Філатова , Т. М. Шульга; Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого». – Х.: ФІНН, 2011. – 144 с.

15. Черкашина М. К. Юридичні гарантії права природокористування : монографія / М. К. Черкашина; Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. – Х.: ФІНН, 2010. – 176 с.

Інформаційні ресурси

1. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського – <http://www.nbuv.gov.ua/>

2. Івано-Франківська обласна універсальна наукова бібліотека імені Івана Франка – <http://lib.if.ua/>

3. Наукова бібліотека ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» – <http://lib.pu.if.ua>

4. Сайт Міністерства екології та природних ресурсів України – <http://www.menr.gov.ua>

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання – залік

5. Засоби діагностики успішності навчання: комплекти завдань для семінарських занять, пакети тестових завдань, індивідуальні завдання по окремих питаннях, варіанти завдань до модульних контрольних робіт, завдання для заліку.